

УДК 343.1

DOI 10.36919/3041-1149(Print).4.2024.85-91

Ж. В. Удовенко,*доцент кафедри кримінального та кримінального процесуального права
email: zhanna.udovenko@ukma.edu.ua***ORCID ID 0000-0002-4100-0723;****В. О. Галицький,***аспірант кафедри кримінального та кримінального процесуального права,**Національний університет**«Києво-Могилянська академія»**email: v.galickiy@ukma.edu.ua***ORCID ID 0009-0005-5589-4499**

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ПЕРЕНЕСНОЇ СТОЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ДО НЕЇ

Стаття присвячена досвіду зарубіжних країн щодо зменшення незаконного обігу перенесеної ствольної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї. Проаналізовано міжнародний досвід країн, як-от Австралія, Аргентина та Балканські держави, щодо зменшення обігу незаконної вогнепальної зброї за допомогою програм викупу, посилення законодавства й контролю над обігом. Розроблено рекомендації для України з урахуванням специфіки національної ситуації. На основі міжнародних досліджень розроблено рішення для зменшення кількості вогнепальної зброї в незаконному обігу.

Ключові слова: *нелегальна вогнепальна зброя, незаконний обіг зброї, кримінальне право, кримінальне процесуальне право, програма викупу зброї, контрабанда зброї, законодавче регулювання.*

Постановка проблеми та її актуальність. Кількість незаконної вогнепальної ствольної зброї, що перебуває на території України, завжди існує на високому рівні. З початком повномасштабної війни кількість такої зброї лише зростає. Про це свідчать, зокрема, й статистичні дані. За даними офіційних реєстрів, що були опубліковані на ресурсі Опендатабот, з початку 24 лютого 2022 року було втрачено та вкрадено понад 270 тисяч одиниць вогнепальної зброї. Ця цифра становить близько 40 % від загальної кількості викраденої та втраченої зброї, що зафіксована в реєстрі за всі роки його ведення [6]. Тут важливо зазначити, що в реєстрі зафіксована лише частина від загальної кількості зброї, що, ймовірно, поповнює обіг незаконної вогнепальної зброї. Одним із завдань Кримінального кодексу України є запобігання кримінальним правопорушенням. Ефективне запобігання можливе завдяки певним діям держави, коли створюватимуться умови, за яких обіг нелегальної вогнепальної зброї зменшуватиметься, що унеможливлуватиме деякі інші кримінальні правопорушення, де вогнепальна зброя, зокрема незаконна, є не безпосереднім об'єктом вчинення кримінального правопорушення, а його знаряддям. Дослідження досвіду зарубіжних країн щодо зменшення кількості незаконної вогнепальної зброї є корисним джерелом практики, що може допомогти застосувати деякі методи та підходи в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика обігу незаконної вогнепальної зброї та контролю за її використанням була предметом вивчення багатьох українських учених. Зокрема, ці та інші питання обігу вогнепальної зброї досліджували такі вчені, як А. С. Нерсисян, А. В. Савченко, В. П. Тихий, М. П. Федоров, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, С. О. Харитонов та інші.

Мета статті. Проаналізувати досвід зарубіжних країн у зменшенні незаконного обігу вогнепальної зброї та розробити рекомендації для впровадження ефективних заходів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українське законодавство наразі містить норми, які мали б заохочувати населення відмовлятися від незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Зокрема, частина 3 статті 263 КК України передбачає, що особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, не підлягає кримінальній відповідальності за носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської) та бойових припасів [5, ст. 263]. Утім наявність лише однієї норми про звільнення від кримінальної відповідальності за добровільну здачу зброї не є панацеєю від проблеми незаконного обігу вогнепальної зброї.

Про це свідчать і результати діяльності правоохоронних органів, коли часто вилучають нелегальну зброю під час спроб її продажу. Зокрема, Служба безпеки України неодноразово здійснювала затримання осіб, які намагалися здійснити незаконний продаж вогнепальної ствольної зброї та бойових припасів до неї, доволі часто такою зброєю виступає «трофейна зброя» російського виробництва [7].

Що стосується нелегальної зброї, яка зберігається в цивільного населення, варто зазначити позитивний крок щодо збільшення обліку такої зброї серед цивільного населення. Цьому сприяло ухвалення парламентом України законопроекту № 9538 та підписання його 24.08.2024 Президентом України [10]. Цей Закон має на меті внести зміни до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України». Він визначає перелік вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, які можуть застосовуватися цивільними особами для відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації або інших держав. Утім вказаний Закон вирішує питання нелегальної зброї частково та із застереженням, що цивільні особи «не пізніше 90 днів після припинення або скасування воєнного стану в Україні зобов'язані здати отриману ними вогнепальну зброю і невикористані боєприпаси до неї до органів Національної поліції України».

Щоб краще зрозуміти, як можна ефективно вирішувати проблему незаконного обігу зброї, звернемося до досвіду країн, які вже досягли значних результатів. Прикладом успішної реалізації такої програми може слугувати Австралія в аспекті зразкового застосування програми з викупу нелегальної вогнепальної зброї. Утім варто зазначити, що викуп такої зброї був лише частиною серії важливих заходів, вжитих владою Австралії на шляху до зменшення обігу незаконної вогнепальної зброї серед цивільного населення [9, с. 212].

Наприкінці 80-х та на початку 90-х років минулого століття проблема володіння нелегальною вогнепальною зброєю серед цивільного населення постала доволі гостро – показник смертей від зброї в Австралії становив 4,3 на 100 000 осіб. Переломним моментом, після якого уряд Австралії почав активні дії щодо розв'язання цієї проблеми, стала трагедія в квітні 1996 року, коли в місті Порт-Артур відбулося масове вбивство, внаслідок якого нападник вбив 35 осіб. Це стало поштовхом до негайного та масштабного перегляду законів про вогнепальну зброю в країні. Насамперед було внесення змін до законодавства та впровадження заборони на автоматичну й напівавтоматичну зброю, за винятком окремих випадків, наприклад для професійних мисливців або фермерів, які використовували зброю для контролю популяції диких тварин [9, с. 209].

Важливим кроком серед інших заходів стало запровадження програми викупу нелегальної зброї. Із січня 1997 року на всій території Австралії розпочали загальнонаціональний обов'язковий викуп нелегальної вогнепальної зброї. Загалом 659 940 одиниць нелегальних напівавтоматичних та помпових гвинтівок і дробовиків було придбано в їхніх цивільних власників, а потім знищено. До того ж такий викуп здійснювався за ринковою вартістю [9, с. 209]. Під час дослідження кейсу Австралії важливо враховувати, що викуп відбувався щодо тієї зброї, що віднедавна стала нелегальною, оскільки було ухвалено нове законодавство в сфері обігу вогнепальної зброї, яке забороняло обіг серед цивільного населення напівавтоматичних та помпових гвинтівок і дробовиків. В українських реаліях варто уважно поставитися до цих деталей, оскільки наразі в Україні немає чіткого врегульованого порядку володіння будь-якою вогнепальною ствольною зброєю серед цивільного населення, крім довгоствольною. Ще одним вагомим чинником успіху програми викупу зброї в Австралії є той факт, що програма викупу здійснювалась одночасно з іншими заходами, як-от заборона певних видів вогнепальної зброї, про що вже було вищезазначено, посилення контролю над обігом вогнепальної зброї, а також нові вимоги до реєстрації, ліцензування, навчання та безпечного зберігання зброї. Найкраще оцінити користь

від впровадженної в Австралії програми викупу вогнепальної зброї дають статистичні дані. У період з 1987 по 1996 роки кількість смертей від вогнепальної зброї становила 3,36 особи на 100 тисяч осіб населення, тоді як у 1997–2016 рр. кількість таких смертей становила 1,30 особи на 100 тисяч осіб населення, тобто кількість знизилась майже втричі [8, с. 210].

Ще одним прикладом країни, де реалізовувалась програма викупу вогнепальної зброї (як легальної, так і нелегальної), є Аргентина. У цій країні така програма розпочалася в липні 2007 року та завершилась у грудні 2008 року. Загалом було зібрано 104 782 одиниці вогнепальної зброї, що становить близько 10 % зареєстрованої вогнепальної зброї та 7 % оціночного загального запасу вогнепальної зброї. За офіційними даними, програма збільшила кількість зданої зброї з 17 одиниць на день у середньому за 1993–2004 роки до 248 одиниць на день за період дії програми. Варто зауважити, що в Аргентині, як і в Австралії, програма щодо збору зброї здійснювалась на оплатній основі, де за кожну одиницю зданої зброї особа отримувала винагороду, також збір здійснювався анонімно, незважаючи на те, чи володіла особа зброєю та бойовими припасами до неї в передбачений законом спосіб, чи ні [8, с. 6]. Результати досліджень проведених за результатами програми із викупу вогнепальної зброї свідчать про те, що програма була успішною лише щодо деяких видів подальшого застосування вогнепальної зброї. Дослідники виділили кілька категорій, щодо яких здійснювали оцінку програми. Ці категорії поділили на: вчинення самогубств, учинення умисних вбивств, викрадення автомобілів із застосуванням вогнепальної зброї, ситуації із випадковим застосуванням вогнепальної зброї. До останньої категорії дослідники віднесли випадки застосування зброї під час побутових конфліктів, конфліктів між особами, де один або обоє учасників мали із собою вогнепальну зброю, але не мали початкового наміру на її застосування, й інші випадки, коли особа, яка завдала шкоди іншій особі за допомогою вогнепальної зброї, не мала початкового наміру завдавати такої шкоди. Висновки, зроблені в ході дослідження, демонструють, що програма мала вплив лише на зменшення ситуації з випадковим застосуванням вогнепальної зброї. Проте зменшення вчинення самогубств, учинення умисних вбивств, викрадення автомобілів із застосуванням вогнепальної зброї не відбулось. Це пов'язують із характеристикою осіб, які взяли участь у програмі. Більшість людей, які брали участь у цій програмі, рідко користувалися вогнепальною зброєю, а більшість зібраної вогнепальної зброї ніколи не використовувалася для вчинення злочинів [7, с. 28].

Одним із регіонів, де поширення нелегальної вогнепальної зброї має доволі масовий характер, є Балкани, зокрема Албанія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Косово, Північна Македонія, Хорватія, Сербія. Першочергове поширення нелегальної зброї на території цих країн пов'язують зі збройними конфліктами на території колишніх республік Югославії в період між 1991 та 2001 роками. Глобальний індекс організованої злочинності за 2023 рік показує, що торгівля зброєю в шести країнах Західних Балкан залишається вищою ніж у Європі загалом. Ідеться про Боснію і Герцеговину, Чорногорію, Сербію, Албанію, Північну Македонію та Косово. Цей регіон має середній показник 5,42 порівняно із середнім європейським показником 4,60 з 10 [1]. Згідно з аналізом Інформаційного центру Південно-Східної та Східної Європи з контролю над стрілецькою зброєю та легким озброєнням (SEESAC) кількість збройних інцидентів, пов'язаних з організованою злочинністю, зросла майже втричі в цьому регіоні із 49 2019 року до 134 2022 року. Дослідження також свідчать про те, що наявність значної кількості нелегальної вогнепальної зброї полегшує вчинення інших кримінальних правопорушень, як-от торгівля людьми, контрабанда мігрантів, наркотиків і тютюну [1]. Важливість протидії обігу незаконної зброї у вказаному регіоні підкреслюється також через наявні факти поширення зброї та підтверджені випадки вчинення інших кримінальних правопорушень у всій Європі зброєю, що має походження із вказаного регіону. Наприклад, така зброя була використана під час терактів у Парижі в листопаді 2015 року та у Відні в листопаді 2020 року, в процесі розслідування бандитських нападів у Швеції [1]. Також деякі суміжні країни мають проблеми з обігом незаконної вогнепальної зброї. Зокрема, в Хорватії дослідники доходять висновку, що чинниками, які впливають на спроби Хорватії боротися з незаконним ринком вогнепальної зброї та доступом терористів до цього ринку, попри наявну в країні нормативну базу, яка відповідає

законодавству ЄС, але має простір для вдосконалення, є недостатність практичного застосування законодавства [2, с. 96]. Незважаючи на наявність значної кількості доказів та інформації щодо обігу нелегальної зброї в цьому регіоні, проблема залишається доволі гострою, навіть всупереч прийняття, відповідно до законодавства, у деяких країнах, як-от у Хорватії.

Беручи до уваги досвід деяких зарубіжних країн щодо зменшення незаконного обігу переносної ствольної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, варто чітко розуміти, який досвід є релевантним для України, й на основі аналізу такого досвіду розробляти пропозиції для розв'язання цієї проблеми на національному рівні. На нашу думку, проблематику незаконного обігу потрібно розділити на кілька груп.

До першої групи варто віднести незаконний обіг вогнепальної зброї серед цивільного населення з метою особистого використання з різних причин: самозахист у повсякденному житті, самозахист, пов'язаний з військовою загрозою з боку держав-агресорів, тощо.

Наступною групою має бути незаконний обіг вогнепальної зброї з метою подальшого збуту або контрабанди.

До третьої категорії потрібно зарахувати незаконний обіг вогнепальної зброї з метою вчинення кримінальних правопорушень різного характеру, зокрема вбивство, хуліганство, створення терористичної групи чи терористичної організації, створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань тощо.

Для вирішення питання незаконного обігу, віднесеного до першої групи, варто уважно вивчити досвід Австралії, пов'язаний із програмою викупу зброї в населення, як один із найбільш успішних прикладів застосування цієї програми. Тут також буде корисним і досвід інших країн, зокрема Аргентини та Балканських країн, проте з погляду їхнього негативного досвіду, оскільки в цих регіонах програми викупу зброї в населення не дали видимих позитивних змін через певні причини.

Вагомий внесок у дослідження програм викупу зброї вніс Фламандський інститут миру, який у співпраці із SIPRI (Стокгольмський інститут дослідження проблем миру) розробив рекомендації, яких варто дотримуватись під час запровадження подібних програм. Дослідники розділили весь процес на три етапи. Першим є етап планування, який призначений для аналізу програми, очікуваних результатів, прогнозування методів збору та результатів програми. Під час цього етапу потрібно відповісти на мінімум п'ять запитань щодо стратегічного планування, а саме: 1. Якої мети повинна досягти програма збору? 2. Якою є цільова аудиторія, що здебільшого візьме участь у програмі збору вогнепальної зброї? 3. Яку форму повинен мати збір? 4. Як цілі й заплановані заходи програми мають бути прокомуніковані з громадськістю та цільовою аудиторією збору так, щоб досягти цілей збору? 5. Які ресурси потрібні для реалізації збору? [3, с. 61] Наступним етапом є реалізація програми. У ході цього етапу важливо забезпечити високий рівень безпеки під час процесу збору зброї, розробити рекомендації та правила, як саме зброю має бути здана, наприклад вимогу здавати лише розряджену зброю, розробити чіткий план на обліковування зданої зброї, забезпечити належний процес анонімності для осіб, які здають таку зброю (якщо це передбачено умовами програми), розробити план процесу на знищення вогнепальної зброї, що може охоплювати гарантії безповоротного знищення та контролю над знищенням тощо [3, с. 65]. Завершальним етапом у цьому процесі є оцінювання. Дослідники визначають, що інформація про зібрану вогнепальну зброю може сприяти кращому розумінню незаконного ринку вогнепальної зброї в регіоні чи країні реалізації [3, с. 66].

Погоджуємось із зазначеною тезою щодо оцінювання, крім того, вважаємо, що етап оцінювання є одним із ключових, оскільки він дає змогу визначити ефективність і результативність заходів, оцінити досягнення цілей програми, виявити проблеми та вчасно внести корективи. Оцінювання дає змогу статистично оцінити зменшення кількості вогнепальної зброї серед населення та поєднати ці дані зі статистичними даними щодо вчинення певних категорій кримінальних правопорушень, які вчиняються або можуть вчинятися за допомогою вогнепальної зброї. Цей етап також може допомогти оптимізувати використання ресурсів, зрозуміти, чи були ресурси витрачені ефективно, і знайти способи для вдосконалення процесу. Підвищити довіру

громадськості під час майбутніх подібних заходів, забезпечення прозорості та звітності дає змогу суспільству бачити результати програми, що зміцнює віру в її ефективність і мотивує людей брати участь у подібних програмах у майбутньому. Загалом оцінювання допомагає програмам досягати їхніх цілей і залишатися довгостроково ефективними та корисними для суспільства.

Щодо другої та третьої груп незаконного обігу вогнепальної зброї, то варто розуміти, що програми із викупу або збору нелегальної вогнепальної зброї не завжди будуть ефективними, про що може свідчити, зокрема, приклад Балканських країн. У разі із можливою контрабандою важливим аспектом є якісне розслідування спроб і безпосередніх випадків контрабанди правоохоронними органами.

На нашу думку, одними із ефективних методів, які мають застосовуватись у цьому разі, є застосування OSINT-технологій, посилення контролю на державних кордонах, проведення масових позапланових детальних перевірок вантажів на прикордонних пунктах, використання міжнародної співпраці. Застосування інструментів збору й аналізу інформації з відкритих джерел (OSINT) для моніторингу соціальних мереж, публічних вебсайтів і новинних ресурсів дасть змогу виявляти публікації, оголошення про продаж зброї та підозрілих осіб, які можуть бути залучені в нелегальні операції. Таку протиправну діяльність можна відстежувати через Telegram, Whatsapp та інші закриті месенджери, використовуючи доступні технології для моніторингу каналів та груп у зазначених месенджерах, де зазвичай можуть розміщуватися пропозиції з продажу зброї. Варто також аналізувати онлайн-ринок у даркнеті, де часто продаються нелегальні товари, зокрема вогнепальна зброя. Відстеження криптовалютних транзакцій і встановлення зв'язків між продавцями й покупцями допоможе розкривати та затримувати учасників контрабандних схем. Також потрібно використовувати аналітичні інструменти для профілювання підозрілих осіб, зокрема для збору й обробки даних про потенційних учасників контрабандних схем на основі відкритої інформації, що дозволить профілювати та ідентифікувати ключових осіб, залучених до такої протиправної діяльності. Проведення масових позапланових детальних перевірок вантажів на прикордонних пунктах є ще одним способом виявлення засобів щодо контрабанди вогнепальної зброї. Тут важливо визначити перед початком проведення кримінальних процесуальних дій, в яких місцях такі операції матимуть найкращий результат, це можливо, якщо застосувати аналіз статистичних даних, наприклад, в яких прикордонних пунктах або портах було виявлено (під час звичайних перевірок вантажів) найбільше спроб такого нелегального перевезення зброї за певний період часу. Основною характеристикою масових позапланових детальних перевірок вантажів є раптовість, що може дати змогу правоохоронцям оперативно здійснити заплановані заходи. Проводити такі заходи варто на митницях, складах, у портах, аеропортах (за умови їх відкритості у невоєнний період) та на прикордонних пунктах пропуску.

Ще одним важливим аспектом, який сприятиме зменшенню незаконного обігу вогнепальної зброї, що підтверджує позитивний приклад Австралії, є впровадження якісного профільного законодавства, який регулює обіг вогнепальної зброї загалом. Тема профільного законодавства не є повноцінним предметом дослідження цієї статті, проте щодо цього питання важливо зазначити, що прийняття такого законодавства має відбуватися із обов'язковим врахуванням Директиви ЄС 2021/555 від 24 березня 2021 року про контроль за придбанням і володінням зброєю, оскільки Україна наразі працює над вступом до ЄС і наближенням законодавства до стандартів ЄС. Зазначена Директива регулює питання придбання й володіння вогнепальною зброєю та спрямована на підвищення безпеки, попередження нелегального обігу зброї, а також на полегшення простежування зброї та її компонентів. Вона, зокрема, вимагає від держав-членів створювати централізовані системи реєстрації всіх вогнепальних одиниць і обов'язкове маркування основних частин зброї, уточнює категорії зброї, порядок торгівлі зброєю, питання зберігання зброї [4].

Висновки. Отже, міжнародний досвід зарубіжних країн, як-от Австралія, Аргентина та Балканські країни, показує, що успішне зменшення обігу незаконної зброї можливе за умов комплексного підходу, що охоплює одночасне впровадження програм викупу зброї, посилення

належного правового регулювання норм, контроль над обігом зброї, а також проведення ефективних розслідувань правоохоронними органами. Україні варто враховувати як позитивний, так і негативний досвід зарубіжних країн та адаптувати підходи до власних реалій. Для цього доцільно розробити комплексну стратегію, яка міститиме програми викупу зброї серед цивільного населення, посилення розслідувань контрабанди вогнепальної зброї, впровадження OSINT-технологій під час розслідувань випадків незаконного обігу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальна ініціатива проти транснаціональної організованої злочинності. Західні Балкани: зброя, яка досі залишається вибором злочинців. *Бюлетень ризиків*. 2024. № 18. Листопад. URL : <https://riskbulletins.globalinitiative.net/see-obs-018/04-western-balkans-still-criminals-choice-weapons.html> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Дюке Н. Провокування терору: Ринки незаконної торгівлі зброєю та придбання вогнепальної зброї терористичними мережами в Європі. Брюссель : Фламандський мирний інститут, 2018. URL : https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2019/07/boek_safte_bw_lowres.pdf#page=463
3. Забута зброя? Нерегуляризована вогнепальна зброя в Європейському Союзі / Дресслер, Маттео, Дюке, Нілс, Еккельманн, Джулія. Брюссель : Фламандський мирний інститут, 2021. 28 квітня URL : <https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2021/04/Def-DIVERT-NonReg-Report.pdf>
4. Директива (ЄС) 2021/555 Європейського парламенту та Ради від 24 березня 2021 року щодо контролю за набуттям і володінням зброєю / Європейський Союз. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32021L0555> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131, 263.
6. Зброя на службі України: як громадяни підтримують армію / Опендатабот. 2024. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/weapon-wanted-2024> (дата звернення: 09.10.2024).
7. СБУ блокувала два канали підпільного продажу зброї, через які російські автомати та вибухівка потрапляли до рук криміналів / Служба безпеки України. 2024. URL : <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-blokuvala-dva-kanaly-pidpilnoho-prodazhu-zbroi-cherez-yaki-rosiiski-avtomaty-ta-vybukhivka-potraplialy-do-ruk-kryminalitetu> (дата звернення: 09.10.2024).
8. Вплив аргентинської програми викупу зброї на злочинність і насильство / Леніс, Давід, Ронконі, Лукас, Шаргородський, Ернесто ; Університет Торкуато ді Телла, CIPPEC. 2010. 27 вересня. URL : https://mikethegunguy.social/wp-content/uploads/2016/07/pevaf_september_27_2010.pdf (дата звернення: 17.10.2024).
9. Успішна публічна політика: уроки з Австралії та Нової Зеландії / за ред. Дж. Лютдженс, М. Мінтрон, П. Гарт. Канберра : ANU Press, 2019. URL : <https://www.gunpolicy.org/documents/7076-from-policy-inertia-to-world-leader-australia-s-perfect-storm-of-gun-control/file> (дата звернення: 17.10.2024).
10. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо незаконного обігу зброї, бойових припасів або вибухових речовин : проєкт Закону України № 1234 / Верховна Рада України. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42398> (дата звернення: 04.10.2024).

REFERENCES

1. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2024). Western Balkans: Still criminals' choice weapons. Risk Bulletin. 2024. № 18. November. URL : <https://riskbulletins.globalinitiative.net/see-obs-018/04-western-balkans-still-criminals-choice-weapons.html> (accessed: 10.10.2024).
2. Duquet, Nils. (2018). Triggering Terror: Illicit Gun Markets and Firearms Acquisition of Terrorist Networks in Europe. Brussels : Flemish Peace Institute. URL : https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2019/07/boek_safte_bw_lowres.pdf#page=463
3. Forgotten Weapons? Non-Regularised Firearms in the European Union / Dressler, Matteo, Duquet, Nils, Eckelmann, Julia. Brussels : Flemish Peace Institute, 2021. URL : <https://vlaamsvredesinstituut.eu/wp-content/uploads/2021/04/Def-DIVERT-NonReg-Report.pdf>

4. Directive (EU) 2021/555 of the European Parliament and of the Council of 24 March 2021 on the control of the acquisition and possession of weapons / European Union. 2021. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32021L0555> (accessed: 10.10.2024).

5. Criminal Code of Ukraine : Law of Ukraine dated April 5, 2001 No. 2341-III. *Verkhovna Rada of Ukraine Bulletin*. 2001. No. 25–26. Article 131, 263 [in Ukrainian].

6. Zbroia na sluzhbi Ukrainy: yak hromadiany pidtrymuit armiiu [Weapons at the Service of Ukraine: How Citizens Support the Army] / Opendatabot. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/weapon-wanted-2024> (accessed: 09.10.2024) [in Ukrainian].

7. SBU blokuvala dva kanaly pidpilnoho prodazhu zbroi, cherez yaki rosiiski avtomaty ta vybukhivka potraplialy do ruk kryminalitetu. (2024). [The SSU blocked two channels of illegal arms sales, through which Russian rifles and explosives reached criminals] / Sluzhba Bezpeky Ukrainy. URL : <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-blokuvala-dva-kanaly-pidpilnoho-prodazhu-zbroi-cherez-yaki-rosiiski-avtomaty-ta-vybukhivka-potraplialy-do-ruk-kryminalitetu> (accessed: 09.10.2024) [in Ukrainian].

8. The Effect of the Argentine Gun Buy-Back Program on Crime and Violence / Lenis, David, Ronconi, Lucas, Schargrotsky, Ernesto ; Universidad Torcuato Di Tella, CIPPEC. 2010. September 27. URL : https://mikethegunguy.social/wp-content/uploads/2016/07/pevaf_september_27_2010.pdf (accessed: 17.10.2024).

9. The ‘perfect storm’ of gun control: From policy inertia to world leader. URL : <https://www.gunpolicy.org/documents/7076-from-policy-inertia-to-world-leader-australia-s-perfect-storm-of-gun-control/file> (accessed: 17.10.2024).

10. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo nezakonnoho obihu zbroi, boiovykh prypasiv abo vybukhovyykh rehovyn : proiekt Zakonu Ukrainy № 1234 [Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine regarding Illegal Trafficking of Weapons, Ammunition, or Explosives No. 1234] / Verkhovna Rada Ukrainy. 2024. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42398> (accessed: 04.10.2024) [in Ukrainian].

G. V. Udovenko, V. O. Halytskyi. INTERNATIONAL EXPERIENCE IN FIGHTING THE ILLEGAL TRAFFICKING OF PORTABLE FIREARM WEAPONS AND THEIR SUPPLIES

The article is devoted to the experience of foreign countries in reducing the illegal circulation of portable firearms and ammunition. It analyzes the international experience of countries such as Australia, Argentina, and the Balkan states in reducing the circulation of illicit firearms through buyback programs, strengthening legislation, and control over circulation. Recommendations for Ukraine have been developed considering the specifics of the national situation. Based on international research, solutions have been designed to reduce the number of firearms in illegal circulation.

Key words: *illegal firearms, illegal arms trafficking, criminal law, criminal procedural law, gun buyback program, gun smuggling, legislative regulation.*

Стаття надійшла до редколегії 29 жовтня 2024 року